31 ՕԳՈՍՏՈՍ · 1846 ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 10 ٢١ ՐԱՄԱԶԱՆ · ١٢٦٢

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ · ԱՋԳԱՅԻՆ · ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղրշ 100
Վեցամսեայ » » » 52 1/2
Պոլսէն դուրս գացած Լրագիրներուն փոստային ծախքը առնողին վրայ է։
Այս Լրագիրը ամէն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի։

Իր շահին համար լուր մը հրատարակելուզողը պիտի վճարէ տողին 40 փարայ։
Ներսական գրոց ծանուցումը ձրի է։
Դուրսէն եկած նամակներուն փոստային ծախքը իրենց պիտի վճարեն։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

Դար դար իմաստութեան գեղեցիկ ոգին այս աշխարհքիս ոգիտաբարոյ ժողովրդոցմէ հալածուելով տեղ մը չէր կրնար գտնալ իւր աթոռը գնելու. ուստի ուրիշ ինչեր էր նէ հոն կ'ելլար կը դառնար, տեղը ոգիտութեան ոգեղ ոգին կուգար կը յաջորդեր. ատենէ մը ետեւ անոր խիստ բռնաւորութեան երեսէն քաշած անտանելի թշուառութիւնները յիշելով անոր դէմ ալ կ'ապստամբէին, անիկա ալ կը հալածէին ու նորէն իմաստութեան ոգին կը բնաւէին, յարգը ճանչնալու համար երդումներ կ'ընէին, վերատին չկոծանելու համար կերպ կերպ միջոցներ կը հնարէին, չէին գիտեր ինչ հոյակապ ու շքեղ բնակարաններ շինէին անոր. ատանկ եղաւ Դաղլիա, Անգլիա, Գերմանիա, Յունաստան և այլ բոլոր հիմա լուսաւորեալ տեսած աշխարհքներնիս. ատանկ եղաւ Տաճկաստան ալ մեծն Սուլթան Մահմուտ վերհասաւ այքային օրէն ըսկսեալ։ Ինոր հարազատ որդին Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ օգոստոսի կայսրն ալ հօրը աթոռին ժառանգութեանը հետ անոր ունեցած ուսումնասիրութեան ոգին ալ ժառանգելով գիշեր ցորեկ կը ջանայ որ իմաստութեան ոգւոյն համար ուղիղ տարը տարուան մէջ կառուցուած արժանաւոր բընակարաններուն թիւը օր աւուր եւելցունէ. ատանկավ իւր ընդարձակ աշխարհքը լուսաւորէ, տգիտութեան բռնաւոր ոգին գլխովին հալածելով անկէ իւր բոլոր հպատակներուն վիճակը երջանկացուցանէ։ Ահա Ակադէմիայի հիմնադրութեան հանդէսը անցեալ երէքշաբթի խիստ փառաւոր հանդիսիւ կատարուեցաւ բոլոր երեւելի նախարարներուն ներկայ գտնուելով Այա Սոֆիայի մօտ Ղէպիանէ Խըլաֆ ըսուած տեղը։ Արդարեւ այս օրը նշանաւոր օր մըն է յարգը գիտցողին, վասն զի այն օրը ոգիտութեան չար ոգին աս Օսմանեան աշխարհքէն ալ յայսը կարեց, նախանձը ու ատելութիւնը մէկ տեղ գալով մէկին անչէջ կրակը սիրտը կ'երթ մէկալին բոյն ալ դէմքը. ատանկ չարաչար չարչարուելով իւր մուրթ տարտարոսը կը բնաւէ որ հոն գտնայ, հալն ու մաշի։ Կատարեալ հպատակութիւնը այն է որ հը պատակ մը իւր տէրոջը կենցաղօգուտ դիտաւորութիւններուն յաջողելուն ինքն ալ նպաստամատոյց ըլլայ անոր բարի օրինակին հետեւելով։ Այս կերպ հպատակութիւնը մեր ազգին յատուկ է ինչպէս որ հիմա իւր տիրոջը գովելի դիտաւորութեանը հաւատարիմ ինքն ալ մեծ հոգ կը տանի ուսման և կրթութեան։

—Ընդեալ շաբթու Կարինի ընդհանուր կառավարիչ վեհամափայլ Լուսատ փաշան Սեբաստիոյ կառավարիչ անուանեցաւ Մէհմէտ միւնիր փաշային տեղը։

—Ասիայի բանակին ապարատիա արժանապատիւ Պահրի փաշան Կարինի կառավարիչ անուանեցաւ։

—Ռ—ֆէլի—Ռէֆիֆերտար Ազիմ էֆէնտին Պատասի ֆայմաքամ անուանեցաւ։

—Ալէքսանդրիայէն ամսոյս 12 թուականով կը գրեն թէ այս առտու տեղւոյս փոխարքայ բարձրապատիւ Մէհմէտ Ալի փաշան անվտանգ հոս հասաւ և մեծ հանդէս եղաւ քաղաքիս մէջ։

Յիշեալ փաշան ամսոյս 5ին մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ. 7ին Բալալա հասաւ, հոն հասնելուն պէս իւր ծնողացը գերեզմանները գացեր է այցելութիւն ընելու. յետոյ անցեալները իւր ծախիւքը հաստատած դպրոցը և մէտրէսէն գացեր է պրպտելու և ժամանակ չանցուցանելով նոյն օրը շրջենուր դարձեր հետեւեալ օրը մեկներ է անկէ դէպ 'ի Պատասս կըզրկին և շաբաթ օրը անկէ ալ մեկներ է դէպ 'ի Աղէքսանդրիա։

—Իդէմ պէյը Պալթիսյու մաքսատան տեսուչ անուանեցաւ։

—Բաբիլոնի կառավարիչ վեհամափայլ Ռէճիպ փաշայի որդի Ահմէտ պէյը Պօլիս եկաւ։

—Վեհամափայլ Բարա—Ալի փաշան Խարբուրթի ընդհանուր կառավարիչ անուանեցաւ։

ԿԱՐԻՆ · 17 Օգոստոս։ Թէհրանէն կը գրեն որ Բօլշէրան օր աւուր կը զօրանայ և շատ կոտորած կ'ընէ Պարսկաստանի գրեթէ ամէն տեղ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՃԵԶԱՅԻՐ։ Ընդհանրապէս հանգարտութիւն կը տիրէ այս երկիրս։ Ընցածները քսանի մը չափ ձիաւոր՝ Ռէղայիրու հարաւ կողմերը Ուատէլ Համման գեւտակին աղբիւրին քովերը իջեր, և ցորեն հնձողներուն քանի մը գլուխ անասունները յափշտակեր գացեր են։ Հաշէմ Կարապա ցեղին գլխաւորը քանի մը մարդով շուտ մը ասոնց ետեւէն հասնելով՝ ասոնց ալ հարկ եղեր է շուտով փախչելու հասմար առածնին ճամբան ձգել։ Դողերին երկու մարդ մեռեր են, և մարդ մը և երկու ձի բռնուեր են. և այս բռնուող մարդը կ'ըսէ եղեր՝ որ ասոնք երկու օր մը կայ որ մենք Աղբրպի երկրէն ճամբայ ելած էինք։ Ակէց առնուած այս լուրէն կ'իմացուի՝ կ'ըսէ գաղղիական օրագիրը, որ Ապտիւլ Քաատիր շէյխին ուրիշ կերպով գաղղիացւոց հետ կռուելով գլուխ ելլելէն յետոյը կլորելով հետերնին այս կերպ գողի ձեռ ընելու որոշած է միտքը. մինչեւ որ քիչ մը ուժոնցայ, և զօրք ժողվելով ձեռին կերպարանքը փոխէ։ Ու այժմ յիշեալ շէյխը իրեն կուսակիցներ որսալու համար թուղթեր կը գրէ ու կը հանէ. քարոզիչներ կը խրկէ արաբացի ցեղերուն մէջը. գաղղիացիները ասանք ամէնն ալ գիտեն ու չեն խօսիր. ուրմէհետեւ երկիւղ մը չունին որ արաբացիները կ'ապստամբին. և երբ որ ապստամբին նէ՝ գաղղիացիները սարված են քիչ աշխատութեամբ անոնք զսպելու։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ։ ՊԱՏԷ։ Կառավարութեան խորհրդոյն առաջին սենեկին մէջ Պ. Ընոլաու երեւելի ատենաբանը առաջարկեց որ 1830 յունվար 3ին գրուած օրէնքը՝ որ եկեղեցւոյ աղատութեանը կը դրպչի, վերնայ. որովհետեւ եկեղեցականաց յատկացեալ եկամուտներուն հասարակաց բաներուն ծախքը ըսելը, և կառավարութիւն կարող ըլլալը որ հոգեւոր և եկեղեցական բաներուն ամէնուն ալ խառնուի, յիշեալ օրէնքէն ուժ առնելով այն գաւառին մէջ եկեղեցւոյն ուժը քիչցուց։ Այս բանիս համար կ'ուզէ որ քահանայից կառավարութեան տակը դրպրատուններ բացուին. և օտարազգի քահանայներն ալ ազատ ըլլան այն մեծ դպրութեան երկիրը մտնելու. որովհետեւ բուն Պատէցի հռոմէական քահանայները քիչ կուգան։

Շատ ատենաբաններ իրաւունք տուին Պ. Ընոլաուին խնդ իրքին. բայց Ֆուրշդեմպերկ իշխանը լսելով որ այդ բանին դործադրութիւնը հիմակուան պարագայներուն բանը չէ, խորհրդոյ սենեակը այս բանիս վրայ խորհիլը ուրիշ ժամանակի ձգեց։

ԶՈՒԻՑՑԵՐԻ։ Կառավարութեան ընդհանուր ժողովքին նախագահը՝ յուլիս 20ին եղած գումարմանը ծանոյց ժողովքին որ շատ աղերսագիրներ տրրվեցան Արկովիա գաւառը գտնուած աբբայութիւններուն և վանքերուն նորէն բացուելուն և հաստատուելուն համար։ Լուչէռնայէն եկած աղերսագրին վրայ 17,000 քաղաքացիի անուն և ստորագրութիւն կայ։ Արկովիա և Թուրկովիա գաւառներուն հռոմէական բնակիչները ամէնքը մէկէն նոյնը կ'ուզեն. և աղերսագիրներուն ստորագրողներուն ամէնուն համրանքը 100,000 հոգի կ'ելլէ. և ասոնց ամէնուն գլուխն են Օրլիցցերի գտնուող ամէն եպիսկոպոսներ և աբբաներ և ուրիշ եկեղեցական իշխանութեան և պատուոյ տէր մարդիկ։

Նոյն ժողովքին մէջ՝ Հելվետեան դաշնակցութեան կողմէն Արկովիայի սահմանադրութեանը ելբաշխատոր ըլլալ ելլալն վրայ խօսք եղաւ. և այս պատ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՔԱՍՊԱՐԱ ՍԹԱՄԲԱ

ԿՆՈՋԸ ՎԱՐՈՒՑԸ ՎՐԱՑ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Մարդուս աչքին կինը սիրուն ցուցնողը գեղեցկութիւնը չէ հապա միայն առաքինութիւնն է։ Քասպարա Սթամբա կինը այս առաքինութիւնը ունէր, անոր համար ամէնուն սիրելի էր. ամէնուն անանկ կը թուէր որ հրեշտականման գեղեցիկ էր։ Երանի՜, հազար երանի այն կնկանը որ առաքինի ըլլալու միշտ ջանք ունի վասն զի բոլոր կենացը օրերը փառաւոր կ'անցունէ և աչ մէկ բոպէ մը իւր փառացը նսեմութիւն մը կուգայ։ Երանի՜ այն կնկանը, հազար երանի՜ որ իւր խորհրդոցը պսպղութեանը հետ կրից մեղմութիւն մը ու անկեղծութիւն մըն ալ ունի։ Իրաւ որ խիստ շատ առաքինի կանանց օրինակներ կարդացուեր է հին և նոր պատմութեանց մէջ, բայց ինձի անանկ կը թուի որ այս Քասպարա Սթամբա առաքինի կնոջը օրինակը քանի մը մասամբ ամէնուն օրինակէն գերազանց է։ Ասոր ծնունդը Բատոլա է, վրէշի թուականի 1823ին. հայրը Միլանի ազնուականներէն մէն է։ Բընութիւնը թէ ֆիզիքապէս և թէ բարոյապէս այնպէս մէկ յատկութիւն մը պարգեւեր է այս կնոջը որ, ան ատենին՝ չ՝ասար պէս գեղեցիկ և՝ չ՝ասար պէս հեզահամբոյր կին մը կրնար գտնուիլ։ Հայրը, մայրն ալ այնպէս մէկ զարմանալի ճամբով մը կրթեր էին այս իրենց աղջիկը որ անոր գեղեցիկ բնաւորութիւններ ու հանգամանքները սովորական ժամանակէն առաջ երեւան ելլալ փայլուն օգնութիւն մը եղաւ։ Թող կուսային որ իւր գաղափարներուն բաղդոյնները իրենց բնական ճամբովը արձրկուին և միշտ ջանքերնին աս էր որ իւր զգացմունքներուն զօրութեամբը գեղեցիկ ու աղէկ բաներու սէր ձգէ։

Կրօնքը որ ամէն առաքինութիւններուն խթանն է ու պսակը, վասն զի անով ուրախութիւններնիս կատարեալ կընան ըլլալ, անով վիշտերնիս կընան թեթեւնալ, այս կրօնքը Քասպարա աղջիկանը վրայ անչէջ կը փայլէր խելքը հասած վայրկենէն մինչեւ իւր կենացը վերջին վայրկեանը։ Հայրը՝ որ միանգամայն իւր աղջիկանը վարժապետ ալ էր սոր վեցուց անոր՝ չ՝միայն իւր պարտքը միշտ ճանչնալ, հապա՝ ամբողջ կատարել։ Այս անանկ մէկ արհեստ մըն է որ՝ որ հայրը գիտէ այս արհեստը նէ անոր զաւակը իւր առաջին կրթութիւնը կատարեալ կը նայ ընդունել։ Այս կերպ կրթութեամբ Քասպարան՝ տեղին իւր հօրը գորովոյց աղջիկն էր, տեղին սիրելի քոյրն էր և տեղին հաւատարիմ սիրականը։ Հարիւր մանկական հասակէն քոյր մը անգին էր՝ հայրը մեռաւ, բայց իւր սէրը հօրը վրայէն չի կարեց. կենդանութիւնը զանի ինչպէս կը պատուէր նէ մեռնելէն ետեւ ալ նոյնպէս կը պատուէր։ Երբ որ Կարլոս հինգերորդին, Ֆրանչիսկոս առաջինին և Հենրիկոս երկրորդին կատաղի թշնամութենէն բոլոր Խտալիա պատերազմի արիւնաներկ դաշտ մը դարձեր էր նէ Քասպարային հայրը իւր սիրելի հայրենեացը համար աներկիւղ պատերազմելով մեծ անուն ստացեր էր։ Քասպարան թէպէտ զրկուեցաւ այն բարեգութ աչքէն որ իւր ձեռքէն բռներ էր առաջին քայլերը անվտանգ առնելու համար, թէպէտ իւր սիրոյը անվերջ առաքինութիւններուն դարձնող ձայնը կորեր էր, բայց միշտ կը սիրէր հայրական շրթունքներէն կրկին և կրկին անգամ լսած խմաստուն խրատները որ ասանք էին։ Կին մը երբոր իւր տեղական պարտաւորութիւնները ճշդիւ կը կատարէ, իւր զաւկընները այնպէս աղէկ կը կրթէ որ օր մը իւր ազգին օգտաւոր անձինք ըլլան և իրմէ եւել խելացի եղողները ճանչնալով պատուէ նէ, ան ատենը այն կնկանը յարգը կ'եւելնայ։ Քասպարան մէկ'ելոյր մը և մէկ քոյր մը ունէր, երկուքն ալ քաջ կարդացող և իրենց քրոջը չափազանց սիրելի էին։ Եղբօրը անունը Պալատասար էր և քրոջը անունը Քասսանդրա։ Քասսանդրան օր մը ամբիոնի աշխարհքին գեղեցկութիւնները ու վայելչութիւնները աս աշխարհքին գեղեցկութիւններուն ու վայելչութիւններուն հետ բաղդատելով տեսաւ որ անոնք յաւիտենական, ասանք անցաւոր են իսկոյն կուսութեան ուխտ ըրաւ։ Պաղտասարն ալ Պոլոնիա՝ Սիէնա՝ Միրանտօլա քաղաքներուն պարիսպներուն տակը հայրենեացը համար պատերազմելով ցուցուցած մեծամեծ քաջութիւններուն փոխարէն գտնեցաւ պակով պակաւելէն ետեւ մեռաւ։ Բարեպաշտ Քասպարա աղջիկանը սիրոյն Քօլոդօ անուն երիտասարդ մը արժանի կրնայ ըլլալու որ Թրէվիզի քաղաքին կոմսն էր։ Այս աղնուական երիտասարդը մտաւորական գեղեցիկ ձիրքերու տէր էր. թէպէտ անանկ ատեն մը ծնած էր որ գործելը գրելէն վեր կը բռնուեր. բայց պատերազմական արհեստը քաջ գիտնալէն 'ի զատ աղէկ ալ գիտնական էր, ինչպէս մինչեւ այսօր հանճարեղ և գեղեցիկ բանաստեղծական ոտանաւոր գրուածքներէն իրեն գիտնականութեանը վկայ ըլլալու քանի քանի բան ամբողջ մնացեր են։

Քօլոդօ առջի բերանը խանդակաթ սիրով կը սիրեր իւր Քասպարան և գիտեր որ իւր փառքը ու պատիւը յաւիտենական ընողը այն պիտի ըլլայ, և կը ցանկար որ ըրած յաղթութիւններուն դափնիները անոր պտին վրայ դնէր, ըսել է պատերազմներուն վերջը առնէր յաղթութեամբ ու դար իւր սիրականին հետ պսակուելով երջանկութեամբ ապրեր։ Բայց այս հղօր սիրոյն դէմ հղօրագոյն արգելք մը եղաւ. ի՞նչ արգելք։ Մէկ անյագելի փառասիրութիւն մը ու մէկ անհեթեթ պատուասիրութիւն մը։ Պարզ մը որչափ գեղեցիկ ու անուշ իսը հուրգներ ունենայ սրտին մէջ, այս զզուելի փառասիրութեան ու պատուասիրութեան լափիզող կրակը անանց ամէնը կ'այրէ մոխիր կը դարձունէ։ Քօլոդօն ալ այս գարշելի մոլութիւններուն սեղանին վրայ միայն իւր անուշիկ խորհուրդները չզոհեց, հապա իւր կենացը երջանկութիւնը և իւր առաջին սիրոյն ազնիւ առարկան ալ։

Հայրենեաց սիրոյն՝ ո՛չ իրեն համար անդադար թառուլուացող Քասպարային սիրոյը՝ ո՛չ անոր ունեցած հարատեւիր և ո՛չ ալ իւր անզուգական հարազատութեան հետ անցուցանելիք երջանիկ օրերը բանի տեղ դնելով, ինքը ուսը զարկաւ և իւր սիրական հարազատութեան միշտ հաւատարիմ մնալուն երդում ընաց պատերազմելու օտարական թշնամիի մը դէմ։ Իսկ ով որ գէղ 'ի իւր հայրենեացը ունեցած պարտաւորութիւնները կը մոռնայ նէ, նոյնպէս կընայ մոռնալ սիրոյ երդումներն ալ։ Քօլոդօն իրաւունք մուցաւ Քասպարային սէրը, ճիուլիա Թորլոնա ազգական աղջկանը հետ պսակուեցաւ. որովհետեւ այս աղջկանը հայրը Հենրիկոս երկրորդին սիրելին ըլլալով բոլոր գաղղիացւոց բանակին գլուխն էր։ Քօլոդօն մոքին անանկ անցուց որ անոր փեսայանալովը իւր պատուասիրական բաղձանքը կը լեցունէ և բանակին մէջը երեւելի ատիճանաւոր մըն ալ ինքը կ'ըլլայ։ Քասպարա աղջկանը երեւակայութիւնը խիստ սատիկ ըլլալով բան մը խորհիլ ըլլար նէ իսկոյն կը վերսնար կը յաւիտենակուէր մտօք անանկ որ իրը թէ այս աշխարհքէն ելած ուրիշ աշխարհք մը գացեր է ու անոր մէջ իր սրտին ազնուկին կերպ կերպ տեսարաններ կը ձեւանային։ Երբեմն իւր սիրոյն երջանիկ օրերը կը յիշէր և ծնօտքներն 'ի վար անդրանիկ սիրոյն վկայները իրարու ետեւէ մտքերիտի պէս կ'ինչային, երբեմն յափշտակուած մտօք կիթառը ձեռքը կ'առնէր, անուշ մատուներ մըն ալ ունէր, կիթառին այն լարերուն կը զարնէր որ սէր հնչեցնել կը հասկցուէր, բերնովն ալ հռչակաւոր բանաստեղծի մը Քօլոդօին վրայ

ԳԱՎԱՌՈՒՄ։ Լ. Լ. Ֆրանսիական մեծագույն հեղափոխության մեծագույն գրողը

Ֆրանսիական մեծագույն գրողը, որ 1844 թվականին մեռավ Գերմանիայում, Հեյնեի մահվան դառն հիշատակին, Ֆրանսիայի Գրողների միությունը նվիրեց հանդիսավոր գիշերվա մը, որուն մասնակցեցին գրեթե բոլոր գրողները։ Գրողներ, որոնք ոչ միայն գրքերով, այլև գործունեությամբ, ազատության, հավասարության և եղբայրության գաղափարներուն հավատարիմ մնացին։ Գրողներ, որոնք ոչ միայն գրեցին, այլև գրեցին ու գրեցին։ Գրողներ, որոնք ոչ միայն գրեցին ու

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՐՏԱՔԻՆ։ Տիրուհի Վիրգինիան

Գրիգորյան Վիրգինիան մեր գեղեցիկ հարևանուհին է։ Նրա ամուսինը՝ Գրիգորյան Սարգիսը, Ամերիկայում է։ Նրանք ունեն երեք երեխա։ Ամուսինը գրում է նամակներ, որոնցում գրում է, որ Ամերիկան հարուստ երկիր է, և որ նրանք պետք է գան Ամերիկա։ Նրանք գնացին։ Նրանք գնացին։ Նրանք գնացին

ՕԱՆԱՕԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամէնէց առաջ Անգղիական տէրութեան առաջին նախարար Սըր Ռոպէռ Փիլին տղայն՝ որ հօրը պաշտօնին առենը Սպանիա գացող դեսպանին դիւանադպիր եղեր էր, և հայրը կ'ուղեր Օվկսֆոռի երկիրը ճամբորդութիւն ընել տալ, խենթութեամբ ոտակ մըսխելու ինկած ըլլալով, որովհետեւ ըստակով թուղթ կը խաղար, որ անգղիացիները այս տեսակ խաղուն դ֊ֆոխ կ'ըսեն, և իրաւունք ունին, 60,000 լիրա (6,600,000 ղուռուշ) պարտք էր ըրեր։ Հայրը հրատարակեց որ տղուն պարտքին չի խառնըվիր. և տղան Լ֊օնտառ եկաւ նէ բանտը մտաւ։

—Սպանիոյ խաղէ դէմ օրէնք։ Ամաճառխտանի Բէսթ քաղաքը՝ քսան և երկու երիտասարդ բըռնուելով, որ ոտակով թուղթ խաղալու մոլեկան սովորութիւն ունենալով գաղտնի տեղեր կը մտնէին իրենց խաղը անվտանգ խաղալու համար, որովհետեւ այն տեղը այս կերպ խաղերը սատիկ արգելեալ են, քաղաքին յանցաւորները դատող ատեանը ասոնց ամէն մէկը դատապարտեց որ 100 ական ոսկի ֆիորին (1600 ֆրանք կամ 6800 ղուռուշ) տուգանք տան։ Լրաքը նոյն ատեանը մտածելով որ կրնան այնպիսի մարդիկ ալ գտնուիլ որ այնքան ոտակը տալու կարող չեն, անոնց համար ալ վճռեց որ վեց տիս բանտը դըրվին, և քանի որ բանտն են՝ ամէն երկուշաբթի օր մերկ կըռնակին վրայ 40 խրոպաձ զարնուի, և շաբաթը երկու անգամ քսան և չորսական ժամ ամենեւին կերակուր չի տըրուի. բայց այս երկու օրերս ամիսջոկէս իրարու հետեւեալ օրեր ըլլան. մէջերնին գոնէ օր մը անցնի։

Թէ որ մամաճառներուն կառավարութիւնն ալ ոսանիացւոց կառավարութիւնը օրինակ բռներ, որոնց համար ասկէց առաջ հրատարակուած թերթերուն մէկուն մէջ լսինք թէ օրագրի միջոցով հրատարակել ոսառնացան թուղթ խաղացողները, բան չէին կրնար շահել. ասոնք ալ այն ազգին բնաւորութիւնը յարմար օրէնք դրին։ Աւով կ'արդարանայ ըսածնիս՝ որ կանոն մը դնող մարդը պէտք է նայիլ կանոնը բռնելու մարդոց բնաւորութիւը, և կանոնը աւրող մարդոց տրվելու պատիժը անոր համեմատել։

—Ռնպան գիպո-Լիռ։ Յայտնի է որ մօտ ատենները՝ ելեքտրականութիւն սկըսանց վրայ նոր տեսակ հեռագրութիւն գործիքներ շինուեցան շատ տեղ. որով մէկ հեռու տեղ բնակող մարդ մը՝ իր ըսելիքը իր բարեկամին կրնայ ըսել, որպէս թէ քովը գտնուած ըլլար, առանց ժամանակ անցընելու։ Այս հեռագրութիւն գործիքներուս աղէկը այն կ'ըլլայ՝ որ քիչ ատենի մէջ շատ բառ գրէ. և այս կողմէն ամերիկացւոց դատը ուրիշներէն աւելի է, որ մէկ բոպէի մէջ 101 հատ իրարմէ տարբեր նշաններ կը ձեւացընէ, որ նոյն վայրկեանին մէջ ելեքտրական դծին միւս ծայրը կը տպաւորվին։ Ասանկ հեռագրութիւն գործիքը մը հիմա հաստատուած է հիւսիսային Ամերիկայի Ուաշինկդօն քաղաքը, և հնարողն է Պ. Մոռս։ Ինչ կիլդեռռայի Լրքոս գաւառը Պ. Պայն իմաստունին շինածը մէկ բոպէի մէջ 50 գիր կը գրէ։ Պ. Վ֊իդըդօն անգղիացիինը՝ 30 գիր, և Պ. Պրըկէ գաղղիացիինը՝ 20 գիր։ Այս ասանկ ըլլալով՝ կ'երեւի որ Եւրոպայի մէջ աւելի պիտի տարածվի Ամերիկայինը. թէ որ մէկ վայրկենի մէջ ասկէց աւելի գիր գրող գործիք մը չի գըտնըվի նէ։

—Ենէ֊ կիրով մարդ յանդիմանել։ Անգղիոյ թագուհին հանդերձապետը՝ որ էր Պուքինկէմի դքսուհին, փոխուեցաւ. անոր տեղը անցաւ Սուտերլանտի դքսուհին, որ քանի մը տարի առաջ ալ նոյն պաշտօնը ունեցած էր։ Օր մը բոլոր պալատականները մէկ տեղ մը ժողվըված էին. միայն Սուտերլանտի դքսուհին հոն չի գտնուեցաւ. իրեն կենալու սովորական տեղն ալ՝ որ էր թագուհիին քովը՝ բաց էր մնացեր. և պէտք եղած ժամանակէն աւելի ուշանալուն վրայ թագուհին շատ կը նեղանար։ Երբ որ երթալու ժամանակը եկաւ՝ թագուհին որ ժամանակը ճիշդ կը նայի, անոր գալուն չի նայելով երբ որ կառքը մտնելու եղաւ, դքսուհին հասաւ արտորնօք. և զինքը արդարացընելու համար բան մը խօսեցաւ։ Թագուհին ասոր ըսաւ. կարծեմ սիրելիս՝ որ ժամացոյցդ աւրուած պիտի ըլլայ. եւ մնացեր է։ Այս ըսելով իր վրայի պատուական մեծագին ժամացոյցը հանեց՝ դքսուհիին շնորհեց։ Այս շնորհը թէպէտ շատ մեծագին բան, բայց դքսուհիին այնքան ծանր եկաւ, որ այն տեղը երեսին գոյնը հաղար կերպ փոխուեցաւ. մինչեւ աչքէն արցունք անգամ եկաւ. և հետեւեալ օրը իր կամաւը այն պաշտօնէն հրաժարվելուն գիրը խրկեց։ Մարդ կայ որ՝ դքսուհիին ըրածին չի հաւնիր. մենք անանկ մարդուն սիրով կ'իմացընենք որ մոքէն անցածը մարդը չի զլուցէ. որովհետեւ իրեն պատիւ չի ճանչնալը ասով իմացուցած կ'ըլլայ։

—Երկրագործ֊Լիեան նոր արգելք։ Քանի մը Սկոտիացի և Անգղիացի քարոզիչներ՝ բրօթէսդանդ կրօնքը տարածելու մտքով Մատէրա կղզին մէջ կը պըտըտին, որ Քանարեան կղզիներուն հիւսիսային կողմը՝ Ամերիկէի Ֆէս թագաւորութեան երկրին դիմացը կղզի մըն է Թօրթուկալ թագաւորութեան տակը։ Հատ կ'աշխատին՝ որ գիւղացիներուն իրենց առաջին հաւատքը ուրանալ և բրօթէսդանտութիւը ընդունել տան. և այս նպատակիս հասնելու համար անխնայ առատութեամբ ոտակ կը խարճեն։ Գիւղացիներն ալ տեսնելով որ ոտակ կուգայ կոր իրենց ձեռքը, և աշխատութիւն հարկ չըլլար կոր ապրուստի համար, իրենց երկրագործութիւնը ձըգել և քարոզ մոլիկ ընելու երթալ կ'ըսկըսին. ասով կառավարութեան սիրտը կասկած կը մտնէ. ջըլլայ որ այս պատճառաւ այն բարեբեր երկիրը անտպատ դառնայ։ Լրաքս այս քանս Թօրթուկալի տէրութեանը հասկըցընելու համար՝ Մատէրայի եպիսկոպոսը Թօրթուկալ կ'երթայ, տէրութեան ատեանին կ'առաջարկէ. որպէս զի ասոր մէկ ճարը հոգայուի։

Այս եպիսկոպոսը նոյն կղզւոյն Թօանդ Աբիդը ըսուած տեղը գտնուած ատենը մէկ Ամերիկացի Մէթոտիզդ քարոզիչ մը ներկայացաւ ասոր, և հըրաման ուզեց որ հրատարակաւ քարոզ տայ հասարակութեան։ Յայտնի ջրատ այ կը հասկըցուի՝ որ եպիսկոպոսը ասոր հրաման չի տուաւ։

—Մարդասէր։ Անդկատանի մէկ կողմը՝ Պէնկալայի այն լեռներուն մէջ՝ որոց ծայրը մինչեւ Պէնկալայի ծովը կը հասնի, Կաղկաթայէն հարիւր փարսախի մը չափ հեռու, հնդիկներուն Բռնեռ ըսուած գեղին մէջ մէկ խռովութիւն մը եղաւ։ Այս գեղը խորին բարբարոսութեան մէջ, թէպէտ Ասիայի մէջ գտնուած ամէնէն աւելի կըրթեալ քաղաքներէն միայն քանի մը օրուան ճամբայ հեռու է։ Կալկաթայի բանտորական լրագիրը՝ որ Ուըքլի֊ պը Բալը֊դա կ'ըսուի, այս արտառոց գեղոս բարուցը և կրօնական սովորութիւններուն վրայ ասոկալի տեղեկութիւններ կուտայ։ Մարդ զոհելուն պատմութիւնը կարդացողը կը փշաքաղի. բայց երբ կը մըտածէ որ թէ՛ նոր պարզմտութեամբ այս ասոկալի զոհը կ'ընեն՝ կը զարմանայ։ Այս զոհերը՝ երկրի չաստուծոյն պատիւ կ'ընեն. և այս կուապաշտներս անանկ կը կարծեն, որ գեղոնը բարեբեր ընելու համար հարկ է ասենն ասենն անիկայ մարդու արիւնով թրջել։ Այս բանիս համար ապայ և կատարեալ չափահաս մարդիկ որսացող կան՝ որ Բանո֊աս կ'ըսուին. և դաշտը բնակող հնդիկները կամ անոնց տղայքը կը գողնան, կը բերեն ասոնց կը ծախեն։

Օրհուելու համար ընտրուած մարդոյը Աէրիա֊ կ'ըսեն, և մինչեւ զոհին օրը աղէկ կը սնուցանեն և կը պահեն. և ասոնք այն ասոտիճան սրբութեան հասած կը սեպեն, որ այս մարդիկը որ տանը հետ ժամանակաւոր հաղորդութիւն մը ունենան նէ, այն տընեցիք ամէնն ալ պատուական և երանելի կը սեպվին. թէպէտ ասանկ ժամանակաւոր հաղորդութիւնները երբ ուրիշ մարդոց հետ ըլլան նէ՝ նոյն իսկ հնդիկներուն մէջը անգամ ընո֊Լիռ֊ անուանով կը կոչուին, և տընեցւոց ամէնուն ալ պատուոյն անարգութիւն և խայտառակութիւն կը բերեն։ Այս զոհ ըլլալու մարդոց հաւնած անձինը և անոր ընտանեացը տեղեր և ոչխարներ կը շնորհեն. և Հինսի ցեղերուն ամէնուն հետ ալ կըրնան անկէց եռքը խնամուի ընել. աղջիկ առնել տալ։ Բայց ասոնցմէ ծնած տղայքը յաւուրկ կը պահուին, և երբ որ զոհելու մարդ պէտք ըլլայ նէ՝ ասոնցմէ կ'առնուին։

Աէրիաները զոհելու արարողութիւնը յետագայ կերպով կը պատմուի։ Արարողութեան ամէն պատրաստութիւններուն վրայ վերակացութիւն պիտի ընէ ցեղապետին. և հետն ալ մէկ քուրմ մը պիտի ունենայ։ Իրենց աստուծոյն կամքը բացատրողը միշտ այս քուրմը կ'ըլլայ. և ասիկայ երբ կ'իմացընէ հասարակութեան՝ որ չաստուածը զոհ կ'ուզէ, երիկ մարդ կնիկ մարդ կը ելլուին այս զոհադործութեանս հանդէսը տեսնելու։ Արարողութիւնը երեք օր կը քաշէ։ Աւաջին օրը հասարակութեանը ամէնուն մէկէն հայկերայթ մը կ'ըլլայ։ Կ'ուտեն, կը խմեն, և ամէն կերպ անառակութիւն կ'ընեն։ Երկրորդ օրը՝ զոհ ըլլալու մարդը՝ որ առջի իրիկունէ 'ի վեր ծոմ պիտի գտնուի, աղէկ մը կը լուան. նոր լաթեր կը հագցընեն. հանդէսով թափորով առջեւէն նուագարաններ չալելով և խաղալով դեղէն կը հանեն մինչեւ մօրիայի համար սահմանուած անտառը կը տանին, որ ջուրի մը քով ըլլալու է։ Ընտաւին միջին տեղը ցից մը անկած է. քուրմը այն զոհ ըլլալու մարդը ցըցին քով կը տանի. կրունակը ցըցին կը դարձընէ, և ամուր մը անոր վրայ կը կապէ։ Վըրան եղ և կծուած կարագ կը քըսէ, անոր վրայէն քրքում (զաֆրան կը ցանէ անանկ առատ՝ որ ծեփելու պէս կ'ըլլայ. ծաղիկներով կը զարդարէ. և այն օրը մինչեւ իրիկուն ժողվուրդը այն կապուած մարդուն առաջը կուգան, ծունկ կը չոգեն, երկրպագութիւն կ'ընեն։ Ամէն մարդ կը փափաքի որ անոր վրայէն բան մը ունենալու կարող ըլլայ. կնիկ մարդիկ աւելի կը փափաքին վրան ծեփուած քրքումէն կոր մը բան ունենալու։

Երրորդ օրը՝ այն մարդուն տրուելու կերակուրն է քիչ մը կաթ, և սակա֊, որ ալիւրի պէս բան մըն է. և առջի օրուան անառակ ուրախութիւնները կը նորոգին։ Բուրմը առջի գիշերվընէ անտառին կողմերը սըրտատած՝ և մարդը զոհելու յարմար մէկ տեղ մը գտած պիտի ըլլայ. և ընտրելուն կերպը այս է որ՝ հեռը սրածայր փայտ կ'ունենայ. տեղ տեղ այն փայտը գետնին կը խօթէ. և որ տեղ որ փայտը աւելի խորունկ մտնէ նէ՝ զոհին յարմար տեղ այն տեղը կ'ըլլայ։ Նոյն քուրմը կէս օրուան ատենը կուգայ հանդէսին տեղը. մարդը կը քակէ և այն ընտրած տեղը կը տանի։ Լրաքս որովհետեւ անանկ բըռնած են ասոնք որ՝ թէ որ մարդը զոհ ըլլալու հաճութիւն չունենայ և երթալ չուզէ նէ՝ այն զոհը ընդունելի չէ, որով զոհ ըլլալու մարդը կապելով տանիլ կամ ուրիշ կերպ բռնութիւն բանեցընել չըլլար և թէ որ իրենց մեայ նէ՝ մարդ չի գտնուիր որ կամաւ ասանկ զոհ ըլլալու յանձնառաւ ըլլայ, ասոր ճարը անգութ քուրմերը գտեր են. զոհ ըլլալու մարդուն թեւերին և ոտքին ոսկորները կը կոտրեն. որ ոչ կըրնայ գէմ դնել, և ոչ ալ փախչիլ։ Բուրմը՝ ցեղին ծերերը հետը առնելով, ձեռքը մէկ ծառի կառնչ ճիւղ մը կ'առնէ, մէջ տեղէն կը ճեղքէ. մարդուն մէջքը այն ճեղքէն կ'անցընէ. երկու ծայրն ալ չուանով կը կապէ։

Այս պատրաստութիւններս լըմընցնելէն եռքը՝ քուրմը ձեռքի կայենովը (պալթայովը) զոհ ըլլալու մարդուն զարնելովը կ'իմացընէ որ զոհին ատենը եկած է։ Այն ատենը բազմութիւնը ահագին ձայնով պօռալով կը թափին այն խեղճին վրայ. մէկ դիէն ալ երգերուն և նուագարաններուն ձայնը կը բարձրանայ. և այս աղաղակներուս մէջը մարդը կըսար կոր կ'ընեն. ամէն մէկը ասոր մէկն մէկ մէկ կոր իր ձեռքը առնելով կ'ըսեն. մինք ասակոմնիս քեզ ծախու առինք. քեզ ոսոմնեցնիս մեզի մեղք չի սեպուիր։ Այս ասոկալի զոհը ասանկ կատարուելէն եռքը ամէն մարդ նոր ոսոմնուած մարդուն արիւնոտ մէկն մէկ մէկ կոր առնելով տուն կ'երթայ կը գոցուի. երեք օր ամենեւին ոտնէն դուրս չեն ելլեր և մարդու հետ չեն խօսիր։ Չորրորդ օրէն եռքը դամշ մը կը զոհեն. և ամէն մարդու լեզու անոր վրայ կը բացուի։

Այս ասկալի արարողութիւնս ամէն տեղ միակերպ չըլլար։ Հնդկային ընկերութեան անդամներէն իմաստուն մարդիկ, Պ. Աբրութնոդ, Ադէվէնսըն, Հիքս, և ուրիշները ճիշդ պատմած են այս ըսածներս իրենց Ճանապարհորդութեան գիրքերուն մէջ. որ ուրիշներուն ալ պատմածին ճշմարտութեանը վրայ երկրայելու ամենեւին տեղի չի մնար։ Անգղիացւոց կառավարութիւնը երկար ատեն ասոնց ասանկ կրօնական արարողութիւնները կատարելու թոյլատուութիւն ըրած էր. այս մօտ օրերս ուղեց ասանկ անգութ արարողութիւնները արգիլել։ Մաքֆերսոն նաւապետը՝ որ այն գաւառներուն կուսակալն է, դժուարի կերպով ջանք ըրաւ այս բաներս դադրեցընելու. երբեմն այն զոհ ըլլալու մարդը անոնց ձեռքէն ծախու առնելով. և երբեմն ալ մեռցընելու ատենին բռնի անոնց ձեռքէն յափշտակելով և ազատելով։ Բայց այս պատճառաւս հնդկաց մէջ խռովութիւններ եղան. բայց անգղիացի զօրքը հանդարտեցուցին։ Այսր ալ բաւական դժուարութիւն քաշուեցաւ. ուրիշ տասը գեղ մը այրեցին անգղիացի զօրքը, և մէջի բնակիչները ցրուեցին։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՊՕԼԻՍ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ամերիկանը զանց առնելով այս շաբաթուան որովհետեւ ոչ մէկ տպած ապրանքներուն վրայ երեւելի փոփոխութիւն մը չեղաւ, գաւշաբաթուան երկար կը գրենք։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Պարսն Սամիկ խութիւնեան երիտասարդը մանկութենէ 'ի վեր լեզուագիտութեան պարապելով Անգղերէն, Գաղղերէն և Իտալերէն լեզուները բաւական ձեռք բերած է, ուստի ամոյս սկիզբէն ղէնիլ էր թանը այս լեզուները դաս տալու համար դասարան մը հաստատելու։ Այս երիտասարդը ուսումնական խոհեմ և պարկեշտ ըլլալով կրնան հայրերը իրենց զաւակները անոր հաւատար ամէն մտատանջ։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԶՔ ԼՐԱԳՐԻՍ

Յովհ. Պ. Տէր Կրկ. Զամուր
Մկրտիչ Աղրիան։

Ի Պլրիկ նոր խան.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ